

Prof. Danuta Hübner

Przewodnicząca Komisji Rozwoju Regionalnego

**Rola polityki regionalnej w stymulowaniu produkcji
"zielonej energii"**

**ZIELONA ENERGIA - JAK BEZPIECZNIE INWESTOWAĆ W
ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII**

Wrocław, 24 września 2010 r.

Kryzys ekonomiczny "wypchnął" kwestie zmian klimatu i bezpieczeństwa energetycznego z głównego nurtu polityki europejskiej. Żyjemy jednak w czasach, w których polityka energetyczna przechodzi wielkie przemiany. Jeśli nie potraktujemy wyzwań energetycznych poważnie, to, jak prognozuje Komisja Europejska i Międzynarodowa Agencja Energetyczna, za 10 lat Europa będzie musiała stawić czoła nowemu kryzysowi - energetycznemu.

Zmiany klimatu można przerobić na nowe atrakcyjne miejsca pracy, wykorzystujące czyste technologie. Powstający nowy globalny przemysł jest przemysłem czystych technologii. Zamiast debatować o klimacie, kwestionować jego zmiany, jednocześnie widząc, jedząc i oddychając zanieczyszczeniami, inwestujemy w czystą gospodarkę. Na pewno nikt nie powinien kwestionować potrzeby większej efektywności energetycznej, bo to oznacza oszczędności, a więc większą konkurencyjność. Inwestujemy, jak Chińczycy, w czysty transport w mieście, w biomasę, w oświetlenie typu LED. To tworzy miejsca pracy i daje oszczędności.

Dwa lata temu odwiedziłam, jeszcze jako Komisarz ds. polityki regionalnej Güssing w południowej Burgenlandii, na granicy z Węgrami. To miasto przez pół wieku żyło na granicy żelaznej kurtyny i na marginesie rosnącego dobrobytu w pozostałej części Austrii. Region miał niewiele zasobów rozwojowych, tylko las i trawę, ale bez krów i owiec. Była tam jedna średnia szkoła techniczna, prawie żadnego biznesu. Dla wielu oznaczałoby to brak szans na rozwój. Pojawił się jednak człowiek, były mieszkaniec Güssing, inżynier, który wrócił z Wiednia i wraz z władzami regionu i miasta zaczęli wielką zmianę. Powstał zakład produkujący biomasę dla ogrzewania i wytwarzania energii elektrycznej. Potem powstał instytut zajmujący się energią odnawialną, powstały przedsiębiorstwa wytwarzające baterie słoneczne. W krótkim czasie powstał klaster wyspecjalizowany w odnawialnej energii. W ciągu 10 lat Güssing stało się wiodącym centrum energii odnawialnej w Europie. Lada moment region stanie się energetycznie samowystarczalny.

Wniosek z tego taki, że jeśli ma się pomysł i wizję, uda się przekonać władze lokalne, to wystarczą odpady leśne i lokalna siła robocza, by dokonać gospodarczego cudu. Myślę, że energia odnawialna jest ogromną szansą na rozwój lokalny.

Kiedy jako Komisarz proponowałam priorytety dla europejskiej polityki spójności na okres 2007-2013, energia, a w szczególności inwestycje w jej odnawialne źródła oraz w efektywność energetyczną znalazły się wśród priorytetów tej polityki. Jeśli chodzi o inwestycje w energię odnawialną przewidzieliśmy środki na poziomie 4.8 mld euro, najwięcej przypadło na biomasę. Dodatkowo ok. 8 mld euro zostanie wykorzystane na inwestycje związane z podnoszeniem efektywności energetycznej i wykorzystaniem energii odnawialnej w budownictwie mieszkaniowym.

Niedawno weszła w życie kolejna poprawka do rozporządzenia w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, służącą dalszemu

promowaniu inwestycji w instalacje oparte na odnawialnych źródłach energii w budynkach mieszkalnych oraz użyteczności publicznej.

Inwestowanie w rozwój bioenergii ma tradycyjnie miejsce na poziomie lokalnym i regionalnym. Dzisiaj dysponujemy w Europie wielkim zasobem dobrych praktyk i technologii w tej dziedzinie. Nabiera rozpędu sieciowa współpraca z udziałem prywatnych i państwowych podmiotów. Np. od paru lat w ramach europejskiej polityki regionalnej, istnieje taka sieć współpracy między państwami bałtyckimi, w której Polska uczestniczy (BTN - Bioenergy Technology Transfer Network). Tego typu współpraca przyspiesza rozwój rynku bioenergii, uruchamia także transfer technologii. Podobne współdziałanie w rejonie Morza Bałtyckiego obejmuje wymianę dobrych praktyk w dziedzinie efektywności energetycznej, nowych technologii w obszarze budownictwa mieszkaniowego i budynków publicznych.

Ten sektor gospodarki jest szczególnie ważny z uwagi na jego wysoki udział w emisji dwutlenku węgla. Statystyki pokazują, że na budynki w Europie przypada połowa zużycia energii i jedna czwarta emisji CO₂.

Zasób istniejących dobrych praktyk w dziedzinie zintegrowanego rozwoju obszarów miejskich obejmuje bardzo różne działania, także w sferze transportu, ale również w dziedzinie inżynierii finansowej.

Polityka spójności wspierająca wykorzystanie odnawialnych źródeł energii daje także szansę na decentralizację polityki energetycznej. Poprzez uwzględnienie regionalnych możliwości produkcji energii odnawialnej polityka spójności umożliwia uniezależnienie się od dostaw zewnętrznych. Komisja Rozwoju Regionalnego Parlamentu Europejskiego, której jestem Przewodniczącą, wezwała państwa członkowskie do rozważenia wszelkich możliwych technologii związanych z odnawialnymi źródłami energii przy uwzględnieniu specyfiki poszczególnych regionów. Zależy nam na tym, aby w nadchodzących latach w pełni wykorzystać potencjał do produkcji energii odnawialnej każdego regionu, nie tylko tych, których zdolność do tworzenia nowych miejsc pracy jest ograniczona.

Komisja Rozwoju Regionalnego Parlamentu Europejskiego w opinii dla Komisji Przemysłu, Badań Naukowych i Energii w sprawie mapy drogowej na rzecz energii odnawialnej w Europie zwróciła się ponadto do Komisji Europejskiej z postulatem mobilizowania wszystkich podmiotów lokalnych, których dotyczy rozwój odnawialnych źródeł energii - władz lokalnych i regionalnych, osób prowadzących działalność rolniczą i leśną, przedsiębiorców i planistów, uniwersytety, badaczy i osoby fizyczne - by sprzyjały tworzeniu partnerstw publiczno-prywatnych i doskonały system zaopatrzenia i obrotu wytworzoną energią odnawialną. Dodałabym do tej listy instytucje finansowe, które nie powinny być biernym obserwatorem. Inne, ważniejsze postulaty Komisji Rozwoju Regionalnego Parlamentu Europejskiego w opinii dla KPBNiE z 2007 roku:

- stosowanie w budynkach administracji państwowej, regionalnej i lokalnej technologii opartych na odnawialnych źródłach energii, wprowadzanie energooszczędnych urządzeń i korzystanie z biopaliw,
- udostępnienie środków w ramach spójności terytorialnej w celu promowania transgranicznej i międzyregionalnej współpracy między władzami regionalnymi, lokalnymi i organizacjami pozarządowymi tak, aby promować najlepszą praktykę oraz zintegrowane podejście do polityki energetycznej,
- opracowanie ogólrnoeuropejskiej strategii dotyczącej zamiany systemu transportu opartego na ropie naftowej na system oparty na paliwach alternatywnych i odnawialnych. takich jak paliwo wodorowe i biopaliwa.

Jak Unia Europejska zamierza osiągnąć zrównoważone dostawy energii ze źródeł odnawialnych w przyszłości?

Zabezpieczenie stałych dostaw energii, przede wszystkim ze źródeł odnawialnych, ma zasadnicze znaczenie dla nas wszystkich. W ostatnich kilku latach wielu Europejczyków boleśnie odczuło podwyżki cen energii. Wzmocnienie unijnych podstaw prawnych w zakresie rynku energii daje nam narzędzie do zmiany tego stanu rzeczy i prawdziwej europeizacji polityki

energetycznej. Traktat Lizboński pomaga zapewnić bezpieczeństwo dostaw energii w Europie oraz wspiera wykorzystywanie odnawialnych i konkurencyjnych źródeł energii

W Traktacie zawarto specjalny rozdział dotyczący energii, w którym jasno określono kompetencje Unii Europejskiej w zakresie rynku energii, a szczególnie w kwestii jego funkcjonowania, bezpieczeństwa dostaw, racjonalnego wykorzystywania energii oraz rozwoju nowych i odnawialnych źródeł energii.

Traktat Lizboński oraz przyjęte w grudniu 2008 roku ambitne cele ograniczenia emisji, zwiększenia udziału energii odnawialnej i zwiększenia efektywności energetycznej do 2020 roku wyznaczają kierunek działania. Ale osiągnięcie tych celów nie będzie możliwe bez udziału kapitału prywatnego. Podczas gdy my, politycy, musimy dbać o efektywne wykorzystywanie środków publicznych dla pobudzenia inwestycji w rynek energii, w produkcję energii odnawialnej, prywatni inwestorzy muszą dostrzec opłacalność tych inwestycji. Wspólnie uruchomić instrumenty inżynierii finansowej.

Proces wspierania zmiany strukturalnej w wykorzystaniu źródeł energii w kierunku wzrostu udziału źródeł odnawialnych (biomasa, woda, wiatr, słońce) uległ wzmocnieniu po 2007 roku, kiedy Unia przyjęła strategię, wywołaną oceną zmiany klimatu. Nastąpiło to niemal 10 lat po opublikowaniu przez Komisję Białej Księgi w tej sprawie.

Energia odnawialna jest tak naprawdę instrumentem rozwoju o bardzo wielostronnym znaczeniu dla Europy. Zwiększa bezpieczeństwo energetyczne, zmniejszając potrzeby importu z regionów politycznie niepewnych, wpływa korzystnie na ceny energii, stymuluje proces innowacji i zmian technologicznych, tworzy nowe rynki, ale także wpływa pozytywnie na poziom emisji CO₂. Jest też źródłem miejsc pracy i wzrostu.

Dziś na energię odnawialną przypada ok. 13% podaży energii pierwotnej i ok. 18% całkowitej energii elektrycznej, ale nowa dyrektywa nt. energii

odnawialnej uzgodniona w grudniu 2008 roku, nakłada na każde państwo członkowskie obowiązek zwiększenia udziału energii odnawialnej do 20% w 2020 roku. W 2005 roku najmniejszy udział energii odnawialnej miały: Malta (0), Luksemburg (0,9), Wielka Brytania (1,3), Cypr (2,9), Irlandia (3,1). Największy: Szwecja (39,8), Łotwa (32,6), Austria (23,3), Finlandia (28,5), Portugalia (20,5).

Do 30 czerwca br. miały zostać przedstawione narodowe plany dochodzenia do oczekiwanego poziomu 20% w 2020. Polska powinna dojść z poziomu 7,2% do 15%. Dyrektywa przewiduje także obowiązek zapewnienia przez rząd dostępu do sieci producentów energii odnawialnej. Wyzwaniem jest z pewnością zapewnienie, by energia była dostarczona po konkurencyjnych cenach. O tym mówimy ciągle za mało.

Biomasa, która w Polsce zajmuje dość istotne miejsce w bilansie energii odnawialnej, dostarcza największą część energii odnawialnej. W 2020 roku jej udział może dojść do dwóch trzecich. Może być wykorzystana do ogrzewania, do produkcji energii elektrycznej, a także w transporcie, jako biopaliwo. Od 2005 roku mamy w Unii Europejskiej Plan Działania w obszarze biomasy, w którym znalazły się 33 różne działania służące zwiększeniu wykorzystania biomasy.

Postęp w kierunku osiągnięcia zamierzonych na 2020 rok celów w odniesieniu do energii odnawialnej jest bardzo wolny pomimo regulacji, planów, legislacji, rekomendacji. Istnieje ciągle wiele barier. Nie ma też całkowicie wiarygodnych danych pokazujących tendencje zmian w technologiach i zmiany strukturalne w obszarze energii odnawialnej. Wydaje się, że energia wiatrowa w ostatnich 2-3 latach wiodzie prym, jeśli chodzi o nowe instalacje (62% w 2009 roku).

Oczywiście wkład energii odnawialnej będzie zróżnicowany w zależności od sektora, który używa energię: przemysł, transport, ogrzewanie, elektryczność (każdy 25%). Prawdopodobnie przemysł i ogrzewanie osiągnie swój cel 20% w 2020 roku. Transport nie ma takich możliwości, co oznacza, że w sferze

energii elektrycznej 35-40% będzie musiało pochodzić ze źródeł odnawialnych. Pojawia się jednak wątpliwość, czy zmiany klimatyczne, a także wzrost popytu na niektóre zasoby (woda) pozwolą na stały dostęp do zasobów odnawialnych i na osiągnięcie przewidywanego poziomu w odniesieniu do sektora energii elektrycznej.

Wydaje się, że rośnie znaczenie małych elektrowni wodnych. Coraz więcej rozwiązań wykorzystuje też energię fal, przyływów, geotermiczną. Są to jednak technologie ciągle na etapie rozwoju i nie mają dużego udziału w rynku.

Ekspertsi oczekują, że będzie rosła rola biomasy. W Polsce istnieje ciągle niewykorzystany, ogromny potencjał odpadów rolnych i leśnych. Jest to ten obszar, w którym po stronie popytu konkurują: energia elektryczna, ogrzewanie i transport. Trudno przewidzieć relacje między nimi. Na rzecz wykorzystania biomasy do produkcji energii elektrycznej przemawia fakt, że biomasę można składować i "elektryczność na żądanie" jest osiągalna.

Zdolność wytwarzania energii słonecznej jest relatywnie niewielka w Europie, ale systematycznie rośnie. W 2009 roku moce w tym obszarze wzrosły o 50%. W tym przypadku czynnikiem ograniczającym jest efektywna transmisja i systemy "składowania" energii, a także organizacja rynku w sensie relacji popytu i podaży.

Oczywiście podtrzymywanie tendencji w kierunku wzrostu udziału energii odnawialnej w generowaniu elektryczności będzie wymagało poparcia politycznego, szczególnie, jeśli chodzi o dostęp do sieci oraz regulacje, tak, by obecne systemy były w stanie wchłonąć wytworzoną energię ze źródeł odnawialnych. Niezbędny jest także dalszy rozwój badań, a także inwestowanie w rozwój rynku, ponieważ obniżka kosztów wytwarzania zależy od skali produkcji.

W Polsce wzrost produkcji energii z odnawialnych źródeł wolny pozostaje w tyle za trendami europejskimi. Dziś jej udział w bilansie paliwowo-

energetycznym kraju nie przekracza 7,5% wobec 6,4% w roku 2000. Zważywszy na wciąż rosnące zapotrzebowanie, przed nami wiele do zrobienia.

Polska zobowiązała się przed Komisją Europejską (zapis w Dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE), że do 2020 roku, osiągnie piętnastoprocentowy udział energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych w całościowym bilansie zużycia.

W dokumencie Polityka Energetyczna Polski po 2025 roku przyjętym przez Radę Ministrów w 2005 roku określone zostały najbardziej atrakcyjne obszary wykorzystania odnawialnych źródeł energii. Są to przede wszystkim biomasa oraz energia wiatrowa, w dalszej kolejności także energia wodna, geotermalna i słoneczna.

Bardziej kompleksowy dokument, jakim jest strategia Ministerstwa Gospodarki "Polityka energetyczna Polski do 2030 roku" wyznacza podstawowe kierunki działań dla efektywnej odpowiedzi na rosnące zapotrzebowanie na energię finalną. Wskazuje słabą infrastrukturę wytwórczą i przesyłową (duże straty na liniach przesyłowych - nawet do 10% przesyłanej energii) oraz uniezależnienie polskiego rynku energii od dostaw zewnętrznych.

Bardzo ważnymi elementami odpowiedzi na polskie wyzwania energetyczne jest rozwój odnawialnych źródeł energii. Inwestując w turbiny wiatrowe, biogazownie, kolektory słoneczne, elektrownie wodne, czy instalacje geotermalne inwestujemy w podniesienie lokalnego bezpieczeństwa energetycznego, uniezależnienie od dostaw z importu i zmniejszenie strat przesyłowych, ponieważ niewielkie jednostki wytwórcze energii odnawialnej zwykle znajdują się w sąsiedztwie odbiorcy. Inwestujemy także w ochronę środowiska. Tym niemniej rośnie to, co najważniejsze - świadomość społeczna.

Cieszę się, że od kilku lat w Polsce rynek źródeł energii odnawialnej rozwija się stabilnie. Z badań Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej wynika, że co trzeci właściciel domu rozważa w najbliższych kilku latach instalację kolektorów słonecznych. Potrzeba inwestycji przede wszystkim na dużą skalę nie umniejsza wagi wzrostu ekonomicznego świadomości ekologicznej obywateli.

W Polsce, podobnie jak i w innych krajach Unii Europejskiej potrzebujemy silnego partnerstwa publiczno-prywatnego dla rozwoju energii odnawialnej. Z pieniędzy publicznych nie jesteśmy w stanie pokryć ogromnych wydatków na zmianę oblicza polskiej energetyki. Ogromna rola przypada samorządom lokalnym.

Wydaje się też, że preferowanym źródłem energii odnawialnej jest w Polsce biomasa. Biomasa jest dziś źródłem energii dla bioelektryczności, bioogrzewania i biopaliw.

Jeśli chodzi o bioelektryczność, to zdolności produkcyjne w Europie w tej dziedzinie rosną dość szybko. W okresie 2003-2009 powiększały się rocznie dwa razy szybciej niż w latach 1996-2002. Rósł w związku z tym także udział bioelektryczności w całości produkcji energii elektrycznej. Tym niemniej udział ten wynosił w ostatnich latach ok.3%. Jeśli chodzi o moce wytwórcze, dominują odpady leśne (58%). Jeśli chodzi o produkcje energii elektrycznej z biomasy, w ciągu ostatnich 10-12 lat roczny przyrost wynosił 12% (Niemcy, Szwecja, Finlandia, UK dają 59% całości dla EU/27). Odpady leśne dają około 53% energii wyprodukowanej z biomasy, na drugim miejscu są odpady miejskie (28%), na trzecim biogaz (19%). W 13 państwach członkowskich dominuje wykorzystanie odpadów leśnych, w 4 odpadów miejskich, jedynie w 3 jest to głównie biogaz.

W Unii, trzy czwarte biomasy wykorzystanej do ogrzewania przypada na 4 państwa członkowskie (Szwecja, Finlandia, Dania, Norwegia). Na biomasę w formie ciała stałego (solid form) przypada ok. 60% biomasy wykorzystanej do

ogrzewania. Także w przemyśle przetwórczym wzrasta wykorzystanie biomasy, szczególnie w Polsce.

70% biopaliw to biodiesel. Niemal całość biopaliw wykorzystana jest przez transport, swój stały wzrost choć niewielki ma jednak także ogrzewanie, produkcja energii i przemysł. Głównym producentem biopaliw są Niemcy (58%). Generalnie produkcja biopaliw wzrasta w ostatnich latach, rosną także wymiana handlowa w ramach Unii. W zużyciu biopaliw przez sektor transportu aż 85% przypada na biomasę.

*

*

*

Analizy pokazują, iż głównymi źródłami energii odnawialnej są i będą w najbliższym czasie: biomasa, woda i wiatr. Rośnie również skłonność do współpracy w Europie w tej dziedzinie, także jako formy rozwiązywania problemów z deficytami i nadwyżkami. Ciągłe jednak występuje w Unii wiele czynników hamujących rozwój energii z odnawialnych źródeł. Do tych barier należą: istniejące ograniczenia połączeń sieciowych. Potrzebne są wielkie inwestycje w dostęp do sieci (nowa infrastruktura), jak i modernizacje sieci istniejących. Potrzebne jest także wzięcie pod uwagę niewielkich producentów.

Finansowanie służące rozwojowi energii odnawialnej, jak i podniesieniu efektywności energetycznej pochodzi z budżetu europejskiego, przede wszystkim via polityka spójności, z banków, z budżetów narodowych. Jest oczywiste, że dla finansowania tej wielkiej przemiany strukturalnej związanej z gospodarką energetyczną w Europie potrzebne są też wielkie inwestycje w sieci. Są szacunki, według których do 2030 roku Europa powinna zainwestować 1000 mld euro w infrastrukturę energoelektryczną, 150 bln euro w infrastrukturę gazową. O inwestycjach w energię odnawialną, szczególnie na poziomie lokalnym i regionalnym niewiele się mówi.

Polska znajduje się w szczególnie korzystnej sytuacji, jeśli chodzi o dostęp do finansowania rozwoju energii odnawialnej z funduszy europejskich. Zarówno w Programie Operacyjnym „Infrastruktura i Środowisko”, jak i niemal we wszystkich regionalnych programach znajdują się tego typu działania. Służą one nie tylko rozwojowi mocy wytwórczych, ale i dostosowywaniu firm do unijnych wymogów, jak również budowie i modernizacji sieci umożliwiającej przyłączenie jednostek wytwarzających energię elektryczną ze źródeł odnawialnych do systemu krajowego.

Jestem przekonana, że tego typu wsparcie będzie kontynuowane. Środków publicznych nigdy jednak nie będzie tyle, by przeprowadzić całą restrukturyzację energetyczną. Dlatego zaangażowanie banków w projekty, także małe, lokalne jest nie do uniknięcia. Myślenie o lokalnych rozwiązaniach energetycznych nabiera w Europie rozpędu. Wielkie firmy międzynarodowe stają się coraz bardziej widoczne w swoich działaniach lokalnych, współpracując z władzami lokalnymi.

Nadchodzące lata będzie charakteryzować generalnie mniejsze wsparcie ze środków publicznych pochodzących z narodowych budżetów. To bardzo ważny argument na rzecz negocjacji w budżecie europejskim priorytetów związanych z energią odnawialną.

Ale skoro w budżetach narodowych będzie raczej mało miejsca na tego typu inwestycje rozwojowe, władze regionalne i lokalne muszą przejąć pałeczkę. Szczególnie, że energia odnawialna i efektywność energetyczna to są inwestycje, o których w dużym stopniu decyduje się na poziomie lokalnym - komunikacja, ogrzewanie budynków publicznych, aktywność instytucji finansowych - udział banków, także w budowaniu świadomości społecznej, w mobilizowaniu władz lokalnych, w tworzeniu partnerstw publiczno-prywatnych, ale także w pobudzaniu do tworzenia klastrów energii odnawialnej jest konieczna. Idea klastrów w Polsce prawie się nie przyjęła, a jest dziś

nowoczesną formą polityki przemysłowej służącą budowaniu konkurencyjności przez innowacyjność. Do tego potrzebny jest partner biznesowy, grupa badawcza, bank i wójt, burmistrz, który pobudza do działania. Dałam przykład Güssing, ale takich centrów rozwojowych energii odnawialnej jest w Europie coraz więcej.

Nasz potencjał w dziedzinie energii odnawialnej jest ogromny i od strony podaży i potencjalnego popytu.

Wielkie inwestycje modernizujące potencjał tradycyjnej energii wymagają czasu. Jeżeli chodzi o energię odnawialną, szczególnie z biomasy, osiągnięcie efektów jest możliwe bardzo szybko.